

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тодыка Ю.Н., Тодыка О.Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. Киев: Вид. Дім «Ін Юре», 2004. 368 с.
2. Общая теория государства и права. Академический курс: в 3 т. / отв. ред. проф. М.Н. Марченко. 2-е изд. перераб. и доп. Москва: Зерцало-М, 2002. Т. 3. 528 с.
3. Лялюк О.Ю. Конституційно-правова характеристика гарантій організації й діяльності місцевих рад в Україні. Проблеми законності. 2008. Вип. 96. С. 54–60.
4. Гаращук В.М. Сутність, принципи та гарантії законності. Проблеми законності. Харків. 2000. Вип. 42. С. 106–112.
5. Клімова Г.П. Права і свободи людини в Україні: класифікація, гарантії реалізації. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2006. Вип. 11. С. 184–193.
6. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник / за ред. В.Л. Федоренка. 2-ге вид., переробл. і доопр. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. 432 с.
7. Маклаков В.В. Конституционное право: словарь / отв. ред. В.В. Маклаков. Москва: Юристъ, 2001. 560 с.
8. Дашковська О.Р. Соціальна цінність поділу влад як політичної гарантії свободи особистості. Права людини в умовах реформування правової системи України: тези доп. та наук. повідомл. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяч. 50-й річниці Загальної декларації прав людини (Харків, 12 груд. 1998 р.). Харків. 1998. С. 16–18.
9. Богачова Л.Л. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в європейському та національному праві. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків, 2011. Вип. 22. С. 56–70.
10. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 20 с.
11. Калиновський Б. Державні гарантії і правозахисна роль державних органів щодо здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування. Право України. 2002. № 10. С. 29–32.
12. Синюкова Т.В. Юридические гарантии реализации прав и обязанностей советских граждан (вопросы теории): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1986. 19 с.
13. Абасов Г.Г. Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: поняття та специфічні ознаки. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 81–86.
14. Конституція України: станом на 25 серп. 2017 р.: відп. офіц. тексту. Харків: ППФ «Поліграфіст», 2017. 64 с.
15. Рудик В.А. Юридичні гарантії права людини на соціальний захист в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. 20 с.
16. Павловский Р.С. Конституционное право граждан СССР на охрану здоровья и его гарантии. Проблемы социалистической законности. 1979. № 4. С. 61–67.
17. Сergyogina S.G. Гарантії діяльності Президента України. Проблеми законності. Харків. 2000. Вип. 45. С. 34–41.
18. Лебедев В.А. Конституционные юридические гарантии социалистической законности: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1983. 23 с.

УДК 342.8

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТREGULATION OF THE ELECTION PROCESS IN EUROPEAN COUNTRIES:
THEORETICAL AND LEGAL ASPECT

Обрусна С.Ю.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри управління у сфері цивільного захисту
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

У статті досліджено проблеми теорії та практики правової регламентації виборчого процесу в європейських країнах. Проаналізовано демократичні принципи виборів, виборчі системи та окремі виборчі процедури та вказано на можливості застосування демократичних виборчих стандартів в Україні.

Ключові слова: виборчий процес, міжнародні виборчі стандарти, принципи демократичних виборів, виборчі системи, виборчі процедури.

В статье исследованы проблемы теории и практики правовой регламентации избирательного процесса в европейских странах. Проанализированы демократические принципы выборов, избирательные системы и отдельные избирательные процедуры, возможности применения демократических избирательных стандартов в Украине.

Ключевые слова: избирательный процесс, международные избирательные стандарты, принципы демократических выборов, избирательные системы, избирательные процедуры.

The article investigates the problems of theory and practice of electoral process legal regulation in European countries. Democratic principles of elections, electoral systems and separate electoral procedures have been analyzed. The possibility of applying democratic election standards in Ukraine have been pointed out.

Key words: electoral process, international electoral standards, principles of democratic elections, electoral systems, electoral procedures.

Постановка проблеми. Демократичне формування органів публічної влади можливе лише за умови вільного і свідомого вибору громадянин. Цьому має сприяти детальне правове регулювання виборчих процедур та проведення виборчої кампанії відповідно до норм чинного вітчизняного

законодавства, орієнтованого на демократичні міжнародні стандарти. Для України залишається актуальною потреба досконалої виборчої системи, що відповідала б сучасному рівню демократичних країн світу і водночас враховувала історичні, національні, культурні та інші особливості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання правової регламентації виборчого процесу досліджували М. Афанасьєва, Ю. Ключковський, В. Погорілко, М. Ставнійчук, Ю. Тодика, В. Федоренко, В. Шаповал та інші як вчені, так і юристи-практики. Разом із тим дискусії навколо оптимальних шляхів удосконалення правової регламентації виборчого процесу тривають і нині серед науковців, юристів-практиків, політиків.

Метою статті є висвітлення окремих аспектів правової регламентації виборчого процесу в європейських країнах та можливості застосування демократичних виборчих стандартів у вітчизняній виборчій практиці.

Виклад основного матеріалу. Країнами Європи накопичено значний позитивний досвід у сфері законодавчого регулювання і реалізації виборчого права та продемонстровано вагомі успіхи в процесі його демократизації. Звичайно, було б помилково вважати, що європейські країни досягли стовідсоткових результатів у напрямку побудови правової держави. Але ступінь обтяженості державних механізмів вказаних країн викривленнями демократії є різним і значно нижчим від України. Повною мірою це стосується і сфери виборів.

Зрозуміло, що виборчі системи європейських країн склалися різного часу, видозмінювались, відображали особливості історичного розвитку кожної із них. І все ж існують певні загальні характеристики цього складного процесу. Однією з таких характеристик є основоположні демократичні принципи виборів, на яких будуються виборчі системи. Ці принципи визнані міжнародними виборчими стандартами.

Міжнародні виборчі стандарти містять принципи демократичних виборів, закріплені на конституційному і законодавчому рівнях. Зокрема, це: право громадянина обирати і бути обраним в органи публічної влади; періодичність, обов'язковість, справедливість та свобода виборів, що здійснюються на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні [1, с. 194].

Під міжнародними демократичними принципами (стандартами) виборів, дослідники також розуміють «загальноприйняті вимоги, закріплені міжнародними угодами або встановлені міжнародними організаціями, що визначають принципи та оптимальні форми провадження виборчих процедур з метою якнайповнішої реалізації виборчих прав громадян» [2, с. 17].

Основоположним документом, що закріпив демократичні принципи виборів, є Загальна декларація прав людини, проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 р. У Документі визначено право кожної людини на участь в управлінні своєю державою як безпосередньо, так і через вільно обраних представників. Декларація передбачає проведення виборів із дотриманням принципів загальних і рівних виборів, що є першочерговими виборчими принципами для будь-якої демократичної країни [3].

Як відомо, принцип загальності виборчого права означає, що участі у виборах не беруть лише особи, які не можуть свідомо здійснювати свої права. При цьому виборча правосуб'єктність нерозривно пов'язується із цивільною правосдатністю особи. Комітет ООН із прав людини в Загальному коментарі ст. 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права досить детально визначив суть принципу загальних виборів. Документ допускає можливість обмеження пасивного виборчого права, а активне виборче право пов'язує з набуттям повноліття. Необґрунтованими вважаються обмеження виборчих прав громадян через фізичні вади, освіту чи майно. Крім вікового цензу, документ допускає існування цензу дієздатності та морального цензу (обмеження виборчих прав засуджених). Проте Загальний коментар наголошує, що в разі існування морального цензу тривалість позбавлення виборчих прав має бути пропорційна до тривалості засудження. Одно-

значною є заборона на позбавлення виборчих прав осіб, які знаходяться під слідством.

У Коментарі тлумачиться принцип загального пасивного виборчого права: будь-яка людина не може зазнавати жодних утисків чи дискримінації стосовно свого балотування на виборну посаду. Забороняється обмеження пасивного права такими вимогами, як місце проживання, походження, освіта, політичні погляди. Але допускається віковий ценз, що має бути виправданий об'єктивними і обґрунтованими критеріями. Не можуть бути умовою для позбавлення виборчих прав політичні переконання. Також Коментар забороняє обмежувати пасивне виборче право належністю до будь-якої політичної партії. У разі, коли національне законодавство передбачає необхідність збору підписів для балотування на виборах, такий захід не має обмежувати право бути обраним [4].

Водночас у низці європейських країн допускається існування певних цензів. З історії відомо, що найпоширенішим виборчим цензом до кінця XVIII ст. був майновий. Нині найбільш поширеними є віковий ценз та ценз осілості. Активне зниження вікового цензу розпочалося в другій половині XX ст., хоча довгий час він становив 21-25 років. Нині таке виборче право мають громадяни віком 18 років і старші приблизно у двох третинах країн світу [5, с. 262].

Традиційно існує розбіжність між віковим цензом для активного і пасивного виборчого права. Так, на виборах парламентарів до нижньої палати парламентів Ірландії, Польщі, Російської Федерації співвідношення вікових цензів для активного і пасивного виборчого права становить 18 і 21 рік, у Румунії – 18 і 23, у Бельгії та Італії – 18 і 25. На виборах до верхньої палати парламенту віковий ценз для пасивного виборчого права значно вищий. Так, у Польщі – 30 років, у Румунії – 35 років [6]. Встановлення підвищеного вікового цензу пасивного виборчого права є виправданим. Вважаємо, що у вітчизняній виборчій практиці варто розглянути таке підвищення стосовно права бути обраним народним депутатом України, що варто пояснити недостатнім життєвим, політичним, професійним досвідом осіб, які балотуються до українського парламенту.

Як відомо, ценз осілості надає право брати участь у виборах і бути обраним громадянам, які проживають у тій чи іншій місцевості протягом певного часу. Так, наприклад, для одержання активного виборчого права на парламентських виборах необхідно постійно проживати на території відповідного виборчого округу або адміністративно-територіальної одиниці в Бельгії та Франції – 6 місяців, у Фінляндії – 20 тощо.

Як свідчить аналіз європейського законодавства, в державах із президентською та змішаною формою правління для кандидатів на пост президента існують дещо вищі вимоги щодо віку та місця проживання. Так, у Польщі президентом може бути особа, яка не пізніше дня виборів досягла 35-річного віку, в Естонії, Литві, Німеччині – 40-річного, в Італії – 50-річного. Тривалість постійного проживання може коливатись від 3-х до 10-ти років [6]. Вважаємо, що українським законодавством витримано досить оптимальні межі щодо цензу осілості як до кандидатів у народні депутати, так і кандидатів на посаду Президента України.

Ценз осілості не варто ототожнювати із цензом громадянства. У законодавстві більшості країн громадянство, як умова участі у виборах, передбачена. Проте нині стає помітнішою тенденція надавати осілим іноземцям політичних прав на місцевому рівні [7]. Саме тому існує рекомендація надавати іноземцям, що проживають у певній місцевості, визначений час, право голосу на місцевих виборах. Крім того, в рамках процесу європейської інтеграції громадяни європейських країн отримали право обирати й бути обраними на муніципальних виборах та на виборах в Європейський парламент, що провадяться в країні-члені ЄС, в якій вони проживають [7].

Поряд із віковим цензом та цензом осілості в деяких країнах існують освітній, моральний та інші цензи. Варто відзначити, що їх наявність не дає підстав вважати виборчу систему в тій чи іншій країні недемократичною. А впровадження освітнього цензу для пасивного виборчого права на місцевих виборах в перспективі доцільно розглянути й у вітчизняному виборчому праві.

Загальновідомо, що умовою визнання виборів у суспільстві такими, що відбулися, а обраних органів – легітимними, є дотримання принципу вільних виборів, що означає добровільність участі у виборах, свободу волевиявлення виборців, невтручання держави та політичних сил у виборчий процес. Суть принципу вільного виборчого права доцільно розкрити з таких позицій: це, перш за все, вільна процедура голосування і точне встановлення результатів. До цього виборці мають вільно сформулювати свою волю. Держава при цьому зобов'язана дотримуватися нейтральності в питаннях агітації, доступу до засобів масової інформації, права на публічні демонстрації тощо. Зміст іншої вимоги полягає в тому, що належно висунутим кандидатам повинна бути надана можливість балотуватися на виборах, і позбавлені такого права вони можуть бути тільки якщо це необхідно з настійних вимог із причин публічних інтересів [8, с. 39]

Важливе значення за дотримання принципу вільних виборів надається передбаченій законом процедурі голосування. Також виборці мають право на точну фіксацію результатів голосування. Негативне значення в дотриманні принципу вільних виборів має фальсифікація. Зарубіжні дослідники наголошують на можливих ризиках під час застосування деяких практик голосування. Так, фальшування з виборчими скриньками може бути значно легшим, якщо вибори відбуваються декілька днів. Зберігаються також ризики фальсифікацій під час голосування поштою. Досить популярним останнім часом стає електронне голосування, хоча воно також не може бути стовідсотково захищене від зовнішнього втручання [8, с. 40].

У ході виборів досить часто спостерігається небажання окремих виборців брати у них участь. Це явище отримало назву «абсентеїзм». Його природа досить суперечлива. Ріст числа абсентеїстів фіксується як в економічно нестабільних, так і в таких розвинутих країнах, як Сполучені Штати Америки, Великобританія, Японія та інших. Так, за даними Міжнародного інституту демократії і сприяння виборам, який проводить аналіз активності виборців на всезагальних парламентських і президентських виборах в 163 країнах світу, середньо-статичний показник явки виборців постійно знижується [9, с. 83].

Проблема абсентеїзму останнім часом актуальна й для України. Нині громадяни, а особливо молодь, на жаль, мають низький рівень довіри до політики і влади. Тому не випадково, що вітчизняні науковці досить серйозно вивчають проблеми абсентеїзму. У науці існує так званий широкий і вузький підходи до розуміння цього явища. Представники широкого тлумачать абсентеїзм як прояв байдужого ставлення населення до суспільного життя, ухилення від участі в ньому, так званий політичний абсентеїзм. За вузького підходу абсентеїзмом розуміють ухилення виборців від участі в голосуванні на виборах до представницьких органів державної влади, референдумах, тобто мова йде про електоральний абсентеїзм [10].

Звичайно актуальною є проблема шляхів подолання вказаного явища. У деяких державах участь громадян у виборах розглядається не як право, а як обов'язок. Тобто участь виборців визначають як громадянську функцію, що здійснюється не стільки в інтересах громадянина, скільки за потреб забезпечення формування і функціонування найважливіших державних органів. Так, наприклад, Федеральним законом Австрії від 27 листопада 1970 року про вибори до Національної ради передбачено штраф від ухилення від участі у виборах без поважної причини та арешт

до двох тижнів разі несплати штрафу. За абсентеїзм в Італії можуть бути застосовані санкції морального характеру (наприклад, громадський осуд), у Греції – можливе тюремне ув'язнення. [11, с. 22]. Також одним із шляхів подолання абсентеїзму може використовуватися зниження виборчого порогу. Але це не вирішує проблеми в цілому. Варто погодитись із думкою О. Захарова, який розглядає такі напрямки подолання абсентеїзму: підвищення електоральної і політичної культури населення, облік впливу соціальних чинників у передвиборчій кампанії, подолання соціальної кризи, тощо [12].

Як відомо, принцип рівного виборчого права визначені законом рівні можливості виборця бути обраним відповідно до чинного законодавства та впливати на результати виборів. Виборче право вважають рівним за умови рівного числа голосів у кожного виборця. Також принцип рівного виборчого права передбачає існування єдиного виборчого корпусу, здійснення дотримання пропорції мандатів і виборців в єдиному загальнодержавному окрузі з однією виборчою квотою; законодавство передбачає однакові вимоги щодо порядку висунення кандидатів та їх реєстрації, проведення ними передвиборчої агітації, визначення результатів виборів [13, с. 62].

Наступним і не менш важливим принципом є принцип прямого або непрямого виборчого права. Пряме виборче право передбачає право громадян обирати та бути обраними. Таким чином, в європейських країнах обираються майже всі депутати однопалатних парламентів, нижні палати двопалатних парламентів, ради громад та інші органи самоврядування. У багатьох країнах прямими виборами обираються верхні палати парламентів (Італія, Польща), президенти (Австрія, Болгарія), законодавчі органи в суб'єктах федерації, в автономних утвореннях. Теоретично прямі вибори видаються більш демократичними, але непрямі можуть бути ефективнішими, якщо забезпечують якісніший підхід до заміщення посадових осіб у владних структурах. Усе залежить від конкретних умов країни, врахування всіх її особливостей, включаючи історичні, національні, релігійні тощо [13, с. 63].

Принцип таємного голосування означає, що голосування відбувається без зовнішнього спостереження і контролю, чим забезпечується справжня свобода волевиявлення виборця, свобода вибору. Для дотримання принципу таємного голосування законодавством різних країн передбачено організацію низки його умов. Так, виборець має голосувати особисто, голосування за інших осіб є забороненим. Сам акт голосування повинен відбуватися в спеціальній кабінеті чи кімнаті без присутності інших осіб. Виняток становлять випадки, коли виборець внаслідок фізичних вад не може самостійно здійснити акт волевиявлення. У такому разі за згодою відповідної виборчої комісії йому допомагають інші незацікавлені особи. Також особливості виборчого бюлетеня мають унеможливити встановлення результату волевиявлення конкретного виборця. Нині складно уявити сучасні вибори без дотримання принципу таємного голосування, що вважається одним із невід'ємних принципів правової держави [14, с. 154].

Поняття «таємне голосування» поєднує в собі дві складові частини: таємне голосування (тобто відсутність контролю за волевиявленням виборців) та відсутність примусу в процесі здійснення волевиявлення виборців. Першою так званою «технічною» перешкодою на шляху забезпечення принципу таємного голосування є недостатня кількість кабінетів для таємного голосування та використання виборчого обладнання, яке дає змогу контролювати волевиявлення виборців. У зв'язку із цим частина виборців змушена голосувати відкрито. Дискусійним залишається питання щодо встановлення для виборців заборони користування мобільним телефоном, фото-, відеоапаратурою та іншою спеціальною апаратурою. Доцільність запровадження цієї новели обґрунтовують тим, що принцип таємності є одним

із головних загальноєвропейських принципів, а його суть полягає в тому, що для виборця таємне голосування – це не лише право, але й обов'язок. Водночас категоричне твердження відносно того, що таємне голосування є обов'язком виборця, викликає істотні сумніви, адже принцип таємності зазвичай тлумачать як обов'язок держави створити умови для таємного волевиявлення.

Аналіз вітчизняного законодавства дає змогу говорити про те, що принцип таємності тлумачать як право, а не як обов'язок виборця. Отже, позбавляти виборця можливості оприлюднювати своє волевиявлення і надавати в разі публічної заяви про це докази немає достатніх підстав. Головною проблемою забезпечення таємниці голосування є неефективне виявлення і притягнення до відповідальності тих осіб, які примушують виборців до таких дій. Незрозуміло також, яким чином заборона на використання мобільного телефону чи іншої спеціальної апаратури в кабіні для таємного голосування може бути реалізована на практиці. Важливо унеможливити будь-який контроль за процесом голосування і забезпечити свободу волевиявлення громадянина на виборах. У міжнародній практиці цьому слугує, наприклад, перехід до голосування за допомогою електронних засобів, про що має подумати і Україна.

Практика правової регламентації виборчого процесу в європейських країнах визначає також застосування тієї чи іншої виборчої системи [11, с. 147]. У конституційному законодавстві європейських країн закріплені три види виборчих систем: мажоритарна, пропорційна і змішана. Мажоритарна виборча система вважаються найстарішою. Вона використовується на різних виборах, допускає різні модифікації виборчих округів, суперництво кандидатів і партійних списків. Існують різні модифікації мажоритарної виборчої системи. Найбільш типові її моделі передбачають суперництво конкретних кандидатів, представлених різними політичними партіями або виборчими блоками та балотуються в одномандатних округах. Одна з них – англійська модель – мажоритарна система відносно більшості, що традиційно застосовується у Великобританії та інших країнах Співдружності і передбачає обрання того кандидата, який набирає голосів більше, ніж будь-хто з його суперників окремо.

Друга модель (мажоритарна система абсолютної більшості) – досить часто застосовується на президентських виборах, зокрема в Австрії, Франції та інших країнах. Для обрання президентом кандидатів необхідно набрати в першому турі виборів 50 відсотків голосів плюс один голос виборців. Якщо жодному з кандидатів це не вдається, проводиться другий тур голосування, в якому беруть участь два кандидати, котрі мають найкращі результати в першому турі. Переможцем вважається той, хто набрав відносну більшість голосів виборців. Коли ж голоси виборців поділяються порівну, то, наприклад, у Франції перевага віддається кандидату, старшому за віком. Третью, досить рідкісною моделлю є мажоритарна система квалі-

фікованої більшості, відповідно до якої кандидат має набрати законодавчо встановлене число голосів [11, с. 152].

Позитивними рисами мажоритарної системи є те, що вона проста в застосуванні, знання виборцем кандидата, за якого він голосує, може забезпечити інтереси парламентської більшості, великих за чисельністю політичних партій і блоків. Разом із тим вона не в повній мірі відображає плюралізму інтересів у суспільстві, зокрема меншості, дрібних та середніх партій.

Пропорційна виборча система передбачає розподіл депутатських мандатів пропорційно до кількості та часток голосів, поданих на виборах. Може бути застосована лише в багатомандатних і загальнодержавних (національних) округах. Для пропорційного розподілу мандатів найчастіше використовується метод виборчої квоти і метод дільників. Розподіл мандатів між партіями провадиться поділом отриманих ними голосів на квоту. За такою квотою обираються парламенти Австрії, Великобританії, Швеції, Швейцарії та інших країн. Пропорційні виборчі системи класифікують залежно від того, чи передбачають вони голосування лише за партійні списки, чи допускають також голосування за окремих кандидатів. Особливим різновидом пропорційної системи є система голосу, що передається (Ірландія). Виборець має право визначити найкращого, на його думку, кандидата, а також тих кандидатів або кандидата, яким би він хотів передати свій голос у разі необрання першого кандидата [15, с. 53].

Поява змішаної системи пов'язана із прагненням зменшити негативний ефект недоліків мажоритарної і пропорційної систем. Тенденція до їх запровадження простежується не лише в країнах Європи, а й на інших континентах. Змішана виборча система існує у двох різновидах. У першому випадку переважає використання пропорційної системи. Її застосовують, наприклад, для формування складу парламенту Греції і називають посиленою пропорційною системою або пропорційною системою з премією для більшості [15, с. 55]. Другий різновид пов'язаний із переважанням мажоритарної системи. Така система запроваджена, зокрема, в Італії, за якої вибори до обох палат парламенту відбуваються із застосуванням правил і мажоритарної, і пропорційної систем [16, с. 225].

Висновки. Аналізуючи практику правової регламентації виборчого процесу в європейських країнах, варто відзначити: кожна виборча система не є досконалою, має як позитивні, так і негативні риси. З погляду юриспруденції виборча система має бути бездоганною та відповідати інтересам перш за все усього суспільства. Але практика свідчить про те, що досить часто, і не лише в Україні, під час визначення виборчих систем значну роль відіграє принцип політичної доцільності. Як вихід із цієї ситуації може бути конституційне закріплення основних положень виборчих систем або визначення їх у виборчому кодексі, а не на рівні закону, що потребує подальших розвідок і досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. Москва: Юристъ, 1997. 568 с.
2. Выборче законодательство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування / за заг. ред. Є. В. Радченка. Київ: Факт, 2003. 258 с.
3. Загальна декларація прав людини Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний документ від 16.12.1966 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_04.
5. Енгигарян Р.В. Сравнительное конституционное право: учебное пособие. Москва: Юристъ, 2005. 492 с.
6. Выборче законодательство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування. Матеріали круглого столу. URL: <http://parlament.org.ua/...kruglij...viborche-zakonodavstvo/>.
7. Конвенція Ради Європи про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні. Міжнародний документ від 05.02.1992 URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_318.
8. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії,...: пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн. Київ, 2009. 500 с.
9. Активность избирателей на выборах за рубежом: краткий анализ данных за 1945-1997 г.г., основные проблемы и тенденции. Вестник ЦИК РФ. 1998. №2. С. 83.
10. Коваль Р. Динаміка абсентеїзму в Україні. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2012/koval-r-dynamika-absentjeizmu-v-ukrajini/>.

11. Конституции государств Европы: в 3 т. / под общей ред. Л.А. Окунькова. Т. 1. Москва: Из-во НОРМА, 2001. 824 с.
 12. Захаров О.В. Проблема абсентеизму в електоральній поведінці. URL: http://content/mag/trudy/05_2008/05.pdf.
 13. Мяловицька Н. Виборчі системи: досвід європейських держав. Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. № 11. С. 61–67.
 14. Naleziński B. Prawo konstytucyjne RP. / Naleziński B., Sarnecki P. Warszawa, 2002. URL: <http://images.nexto.pl/.../6cb988e7e4f3bb54f6816d1f158397f0a2>
 15. Петришин О. Пропорційна виборча система: історичний досвід запровадження. Вісник Центральної виборчої комісії. 2006. № 1(3). С. 53–57.
 16. Сравнительное конституционное право: уч. пособие / отв. ред. В.Е. Чиркин. Москва: Междунар. отношения, 2002. 448 с.

УДК 342.7(477)+342.72/73(438)(043.5)

СТАТУС ІНСТИТУТУ ОМБУДСМАНА (НАРОДНОГО АДВОКАТА) В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

THE STATUS OF THE OMBUDSMAN INSTITUTION (PEOPLE'S LAWYER) IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Парій Б.Б.,
докторант кафедри конституційного права
факультету права і адміністрації
Ягеллонського університету

У сучасному світі під час здійснення державної влади все більше зростає вплив і сфера дії адміністрації на всіх рівнях. Дедалі більше число органів центрального і місцевого управління, котрі своїми діями так чи інакше можуть порушувати права приватних осіб – фізичних і юридичних. Існуючі механізми не завжди в змозі забезпечити швидкий, своєчасний, ефективний і легкодоступний захист постраждалих від всевладдя адміністрації, від дії або бездіяльності органів державної влади. Цим і пояснюється орієнтація на нові, нетрадиційні механізми, що не дублюють функції існуючих, а можуть діяти паралельно з ними, доповнювати їх діяльність, а в певних випадках – бути їх альтернативою.

Національний інститут омбудсмена є одним із саме таких органів, що незалежно від специфіки в окремих державах розкриває ряд загальних характеристик і схожих елементів, які відносяться до його основного призначення, до статусу (правового становища), повноважень та принципів діяльності.

У статті висвітлено процес діяльності та функціонування інституції омбудсмена (Народного адвоката) в Республіці Молдова, а також перспективи його розвитку в порівнянні з іншими країнами.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, механізми альтернативного захисту прав людини, омбудсман, Rzecznik Praw Obywatelskich, la Avocatul Poporului, Ombudsmanul.

В современном мире при осуществлении государственной власти все больше возрастает влияние и сфера действия администрации на всех уровнях. Растет число органов центрального и местного управления, которые своими действиями так или иначе могут нарушать права частных лиц – физических и юридических. Существующие механизмы не всегда в состоянии обеспечить быструю, своевременную, эффективную и легкодоступную защиту пострадавших от всевластия администрации, от действия или бездействия органов государственной власти. Этим и объясняется ориентация на новые, нетрадиционные механизмы, которые не дублируют функции существующих, а могут действовать параллельно с ними, дополнять их деятельность, а в определенных случаях – быть их альтернативой.

Национальный институт омбудсмена является одним из именно таких органов, независимо от специфики в отдельных государствах, раскрывает ряд общих характеристик и похожих элементов, относящихся к его основному предназначению, к статусу, полномочиям и принципам деятельности.

В статье отражен процесс деятельности и функционирования института омбудсмена (Народного адвоката) в Республике Молдова, а также перспективы его развития по сравнению с другими странами.

Ключевые слова: права человека, защита прав человека, механизмы альтернативной защиты прав человека, омбудсмен, Rzecznik Praw Obywatelskich, la Avocatul Poporului, Ombudsmanul.

Influence and coverage of administration at all levels increases in the modern world more and more at implementation of the government. The number of bodies of the central and local department which the actions anyway can violate the rights of individuals – physical and legal person. The existing mechanisms are not always able to provide fast, timely, effective and easily accessible protection of victims of absolute power of administration, against action or failure to act of public authorities. Orientation to new, nonconventional mechanisms which do not duplicate function existing is also explained by it, and can work in parallel with them, supplement their activity, and in certain cases – and to be their alternative.

The National Institute of the ombudsman is one of such bodies, irrespective of specifics in the certain states, opens a number of the total characteristics and similar elements relating to its main destination, to the status, powers and the principles of activity.

In article process of activity and functioning of institute of an ombudsman (The national lawyer) is reflected in the Republic of Moldova and also perspectives of his development in comparison with other countries.

Key words: human rights, human rights protection, mechanisms of alternative human rights protection, ombudsman, Rzecznik Praw Obywatelskich, la Avocatul Poporului, Ombudsmanul.

Постановка проблеми. Процес розвитку інституту омбудсмена показує, що хоча це й відносно нова установа, проте однією із найважливіших її характеристик є високий ступінь адаптованості і надійності, стрімке поширення інституції омбудсмена, яка незмінно перебуває на службі інтересів громадянина, що являє собою певну ознаку її успіху і необхідності в сучасних умовах розвитку суспільства.

Стан опрацювання засвідчує, що інституція омбудсмена потребує особливої уваги з боку науковців для забезпечення актуальної до потреб сучасного суспільства законодавчої бази для свого належного функціонування та розвитку. Тому вважаю не випадковим явищем те, що за останні роки інститут омбудсмена неодноразово ставав основним предметом дослідження в працях вітчизняних